

Opvoedingsklimaat: veiligheid en geborgenheid

- Tijdens zwangerschap en eerste verzorging van de baby wordt de basis gelegd voor het gevoel dat ouders en kinderen bij elkaar horen. (ontstaan van een gezin)
- Basisveiligheid en basisvertrouwen is van groot belang voor een gezonde lichamelijke en psychische ontwikkeling .
- *Basisvertrouwen* duidt op een psychologische basis die gelegd wordt in de kinderlijke persoonlijkheid bij het ervaren van veiligheid en geborgenheid
- *Wat bedoelt men nu met veiligheid en geborgenheid?*
 - Het gezinsgevoel geeft het kind de veilige zekerheid dat het erbij hoort,
 - Altijd bij heeft gehoord (roots)
 - En hij altijd zijn plaats kan opeisen
 - Ouders zijn voor het kind ook een toeverlaat (je kunt er altijd op terugvallen)
 - Relaties met gezinsleden zijn vanzelfsprekend, ondoordacht en je kan er altijd op rekenen
 - Het is dan ook logisch dat binnen dergelijke relaties een fundamentele gehechtheid met de ouders kan ontstaan.
- **Erikson:**
 - Eerste levensjaren veiligheid en geborgenheid een kritische behoeften vormen om vertrouwen te kunnen ontwikkelen. (basisvertrouwen)
 - Dit gevoel van basisvertrouwen → jonge kind zal op exploratie durven gaan, wat uiteindelijk ook de cognitieve ontwikkeling zal bevorderen.
 - Later leidt dit basisvertrouwen tot levensmoed en levenskracht
 - Onderscheidt 2 fundamentele manieren om de wereld tegemoet te treden:
 - Met fundamenteel vertrouwen
 - Met fundamenteel wantrouwen
 - De basisveiligheid is een emotionele waarde die op een glijdende schaal uit te zetten is, waarbij fundamenteel vertrouwen en fundamenteel wantrouwen de uiteinde vormen.
 - Een gestoorde basisveiligheid, zal zowel van opvoeder als van kinderen, kan een belastende factor zijn die de draagkracht van de opvoeding flink kan verhogen. Het gevoel van basisveiligheid en basisvertrouwen daarentegen verhoogt de draagkracht van kinderen.
- Maximale basisveiligheid ontstaat wanneer het fundamentele vertrouwen blijft bestaan (komt voort uit ervaringen die de zekerheid van het eigen bestaan en de betrouwbaarheid van andere mensen onderstrepen.

Langeveld: veilig
thuishaven

Loyaliteit

- Momenteel staat loyaliteit sterk in de aandacht
- In onze cultuur wordt steeds minder uitdrukking gegeven aan loyaliteit. Wij koesteren steeds minder gezinsbanden en familiebanden.

Situering

- *Maar wat is nu loyaliteit en hoe kan het gesitueerd worden binnen het gezin en binnen een opvoedingssituatie?*
 - Op individueel niveau naar het kind kijken (vb: is kind depressief, heeft het een vorm van contactstoornis?)
 - Op gezinsniveau naar het probleem kijken (welke functie vervuld kind binnen het gezin? -
 - Over generaties heen naar het probleem kijken
- **Contextuele theorie van Nagy**
 - Staat centraal hoe je eigen geschiedenis als kind van je ouder, van invloed kan zijn op de je rol als ouder in de opvoeding van je eigen kinderen en op je mogelijkheden om samen te werken met je partner.
 - Context staan centraal (belangrijke relaties en de doorwerking van die relaties in het hier en nu)
 - Verbondenheid tussen generaties : loyaliteit
 - De interactie tussen de individuele ontwikkeling en de menselijke relaties is gebaseerd op 4 belangrijke pijlers: *de 4 dimensies van de relationele werkelijkheid*
 - *De dimensie van de feiten:* genetische oorsprong en zijn invloedsfactoren ; sekse, ras, nationaliteit, gebeurtenissen (ziekte, werkloosheid, adoptie)
 - *Dimensie van de psychologie:* slaat op innerlijke mens (motieven, behoeften en beleving)
 - *Dimensie van de transacties:* communicatiepatronen en interactiepatronen

- *Dimensie van de relationele ethiek*: omvatten begrippen zoals vertrouwen, verantwoordelijkheid, loyaliteit en rechtvaardigheid. Volgens Nagy een universeel menselijk gegeven. In deze dimensie wordt een verband gelegd tussen relaties die we nu hebben en de invloed die daarop inwerken vanuit de vorige generaties. Ook deze relaties hebben op hun beurt weer invloed op de komende generaties. Hij verwijst ook naar een eerlijke verdeling van het geven en nemen in menselijke relaties en naar de balans tussen recht en plicht.

Omschrijving van loyaliteit

- Verbondenheid tussen de verschillende generaties.
- Door het feit dat het kind zijn leven en overleven aan beide ouders te danken heeft, is het aan hen loyaliteit verschuldigd
 - o **Basale of verticale loyaliteit**
 - Betreft banden tussen opeenvolgende generaties (vorm is aangeboren)
 - Rechtvaardigheidsgevoel loopt doorheen 3 generaties
 - Asymmetrisch: het kind dat nood heeft aan hulp moet meer ontvangen van de ouder, die dan weer meer moet geven. Ouders de verantwoordelijkheid om voor het kind te zorgen en zijn behoeften te bevredigen (existentiële feit) alle betrokken staan niet op dezelfde hoogte
 - Onomkeerbaar of onverbreekbaar: (kind heeft natuurrecht om te streven naar een evenwichtige, rechtvaardige balans van geven en ontvangen in de relatie tussen ouders en kinderen)
 - o **Verworven of horizontale loyaliteit**
 - Vorm is niet aangeboren
 - Symmetrisch (alle betrokkenen staan op dezelfde hoogte)
 - Omkeerbaar of verbreekbaar

Kinderlijke loyaliteit

- Kinderlijke loyaliteit kan 2 vormen aannemen:
 - o **Het ontvangende kind:**
 - Lange tijd heeft de psychopedagogische en juridische beeldvorming het kind haast uitsluitend als ontvanger beschreven (vb: verdrag van de rechten van het kind)
 - Alle verantwoordelijkheden worden echter bij de ouders of bij de staat, m.a.w. bij de volwassenen gelegd.
 - De waarde van het woord en de persoonlijke inbreng van het kind worden niet als fundamenteel recht uitgebouwd (hoorrecht bij kinderen en niet spreelrecht)
 - De meeste pedagogen beschrijven het gezin kunnen een kader gecentreerd rond de gevende ouder en het ontvangende kind.
 - o **Het gevende kind:**
 - De mogelijkheid van het kind om te geven aan zijn ouders een natuurrecht
 - Als kinderen niet kunnen streven naar een evenwichtige, rechtvaardige balans van geven en nemen in de relatie tussen ouders en kinderen → blijven in schuld staan
 - Gedragsproblemen of zelfs stoornissen kunnen een middel zijn aan het kind om te geven aan zijn ouders
 - Conatieve ontwikkeling: casus kinderen mertens

Besluit: opvoeden is meer dan methodisch handelen –

- Opvoeden heeft iets te maken met een innige verbondenheid tussen ouders en kinderen
- Bij opvoeden is de kwaliteit belangrijk niet de kwantiteit

Tweede opvoedingstaak: opvoedingsstijl hanteren

- 4 opvoedingsstijlen:
 - Autoritatieve opvoeding
 - Democratische opvoeding
 - Gezaghebbende opvoeding
 - Verwennende opvoeding
 - Autoritaire opvoeding
 - Verwaarlozende / negerende opvoeding
- Tweedimensionale classificatiemodel van ouderschapstijlen van Maccoby en Martin

	<u>k- gericht</u>	<u>O- gericht</u>
	<ul style="list-style-type: none"> ◦ Acceptatie ◦ Responsiviteit ◦ Ondersteunend ◦ Communicatie 	<ul style="list-style-type: none"> ◦ niet acceptierend ◦ onresponsief ◦ belemmerend ◦ onbereikbaarheid
<u>Controle</u> <ul style="list-style-type: none"> ◦ eisen ◦ grenzen ◦ verwachtingen 	Autoritaire	Autoritaire
<u>Geen controle</u> <ul style="list-style-type: none"> ◦ eisen ◦ grenzen ◦ verwachtingen 	Verwennend	Negerend / verwaarlozend

Kindgericht versus oudergericht opvoeden

<u>k- gericht</u>	<u>o- gericht</u>
<ul style="list-style-type: none"> ◦ accepteren (vb: p 55) ◦ responsiviteit ◦ tweezijdige communicatie ◦ pedagogische bereikbaarheid ◦ veilige hechting ◦ autonomie ◦ genegenheid ◦ veiligheid/ geborgenheid ◦ ondersteunend 	<ul style="list-style-type: none"> ◦ niet accepteren ◦ onresponsief ◦ gebroken communicatie ◦ pedagogisch onbereikbaar ◦ onveilige hechting ◦ beperkte controle ◦ vijandigheid ◦ geen of tekort aan V/ G ◦ belemmerend

Controle

Belang van de controlerende dimensie

- er zit in elke opvoeding altijd een element van structurering, van controle, van het aanleren van regels en afspraken.
- Belangrijke opgave in het opvoedingsgebeuren een goed en harmonisch evenwicht tussen de beide polen van acceptatie en controle te vinden.
- Doel controle:
 - Kind beschermen tegen fysieke gevaren
 - Leren dat er ook anderen zijn
 - Om het te vormen tot een sociaal wezen
- Grenzen brengen veiligheid en duidelijkheid
- Binnen deze grenzen kan een kind de omgeving werkelijk verkennen (exploreren)
- Grenzen en verwachtingen maken het leven voorspelbaar voor het kind. Het maakt dat kinderen weten wat ze kunnen verwachten in normale omstandigheden
- Creeëren van ontwikkelingskansen
- Afnemend (slides 13,14,15)

Controle en autonomie

- Grenzen moeten aangepast worden aan de leeftijd en de capaciteiten van het kind
- Evenwicht tussen autonomie en controle

- o Hoe ouder het kind wordt, hoe minder de ouders moeten controleren. Terwijl zelfstandigheid zal toenemen
- o Snijpunt, fase : pubertijd

- **Regeltjesgezin:**

- o Ouders houden alles onder controle
- o Gevolgen voor kinderen: dat ze zonder initiatief blijven en voor alles de raad en de hulp van de ouders nodig hebben.

- **Praatgezin:**

- o Iedere regel staat deze discussie en in werkelijkheid zijn er geen regels
- o Gevolgen voor kinderen: onduidelijkheid en onveiligheid
- o Deze stijl past beter tijdens de pubertijd

- Kind heeft duidelijke regels nodig. Het aanleren van goed en kwaad is een proces waarbij het kleine kind vanuit de reactie van de moeder of de vader ervaart wat ze graag hebben en wat ze niet graag hebben.
- Later leert de peuter vanuit wat de ouders zeggen, vanuit wat ze verbieden en toelaten, wat goed en kwaad is. → opbouwen innerlijk waardesysteem of geweten

Het model van Grusec en Goodnow voor effectieve controle

- Wanneer ouders een effectieve controle hanteren draagt dit bij tot de gewetensontwikkeling:
 - o Inzicht in waarden en normen van ouders
 - o Internaliseren van die waarden en normen.. overeenstemming van waarde wordt bereikt door:
 - Een juist perceptie door het kind van de boodschap van de ouders (kan bevorderd worden door heldere, overvloedige en consistente boodschappen, door boodschappen die passen in het begrippenkader van het kind, ... Verder moeten de meta- regels duidelijke worden, zodat de gedragsregel meer in het algemeen gerespecteerd wordt.
 - Door het aanvaarden van de waargenomen boodschap
- Het aanvaarden van de boodschap bij effectieve disciplineren door het kind is afhankelijk van 3 groepen variabelen.
 - o *eerste reeks vragen:*
 - disciplinegedrag past bij de overtreding?
 - had het kind deze sanctie verwacht?
 - Ziet het kind het verband tussen de sanctie en zijn gedrag?
 - Vindt het kind de regel goed?
 - Vindt het kind de intenties van de ouder (waarom straft hij) goed?
 - Past de eis en de sanctie bij het ontwikkelingsniveau, het temperament, het humeur, .. van het kind?
 - o *Tweede reeks vragen:*
 - Kan het kind meeleven met de ouder?
 - Vindt het kind de eis of de regel belangrijk voor de ouder?
 - Wil het kind zich identificeren met de ouder? (zijn zoals de ouder)
 - Bedreigt de regel of de eis de autonomie (zelfstandigheid) van het kind?
 - o *Derde reeks vragen:*
 - Bedreigt de straf de autonomie van het kind?
 - Moet een kind zich inspannen om de regel te begrijpen?
 - Kan het kind de regel opvolgen of zijn er factoren buiten het kind die dat moeilijk maken?
- Internalisatie van de waarden en normen niet ten koste mag gaan van andere opvoedingsdoelen.
- Oppassen dat het kind niet onderdanig wordt maar dat het nog durft opkomen voor zijn eigen mening en voor zichzelf.
- Een straf kan de relatie tussen ouder en kind schaden .
- De straf kan het zelfbeeld van het kind schaden.

- Het kind kan onzeker of faalangstig worden als het teveel gestraft wordt.
- Het kind weet door de straf niet wat het dan wel goed moet doen.
- wanneer is een regel of eis goed steld?
 - o Het kind moet de regel kennen
 - o Het kind moet de regel kunnen uitvoeren
 - o Goede waarneming
 - o Meda- regels van de eis
 - o Signaleren van het belang van de eis
 - o Aangeven van goede bedoelingen
- Belangrijke variabele die een rol spelen in de perceptie en in het aanvaarden van de norm en dus in het proces van **internalisatie** van waarden en normen voorgesteld.

- Heldere, overvloedige, consistente boodschappen
- Begrijpelijk en relevant
- Aandachttrekkend
- Vereist decoderen

Juiste waarneming

Aanvaarding van de boodschap

Als passend waargenomen

- Passend bij de overtreding
- Als waar beoordeeld
- Een logisch gevolg
- Volgens de verwachting
- Als goed bedoeld waargenomen
- Passend bij het temperament

motiverend

- empathie opgewekt
- onveiligheid opgewekt
- belang benadrukt
- identificatie gestimuleerd
- wederkerigheid

Internalisatie

De **autoritatieve of gezaghebbende opvoedingsstijl**

- Begrip autoritatief verwijst naar:
 - o Openheid
 - o Communicatie
 - o Aandacht geven
 - o Respect
 - o Acceptatie
 - o Responsief zijn
- Dit is de kindgerichte dimensie in de op voeding
 - o Ouders een onbevangen en empathische houding tov kinderen
 - o Emotionele ondersteuning
 - o Luisteren naar de mening van hun kinderen

- o Ouders kunnen zich in hun kinderen verplaatsen
- Grenzen en verwachtingen aan kinderen gesteld vanuit het aanvaarden van en respect voor de eigenheid van het kind.
- K- gericht en controlerend
- Ondersteunend
- Liefde, aandacht en nabijheid van de ouders
 - o Gedrag afkeuren, kind niet
- Duidelijkheid, voorspelbaarheid, veiligheid
 - o Rust orde,regelmaat
- Respect voor de autonomie van het kind

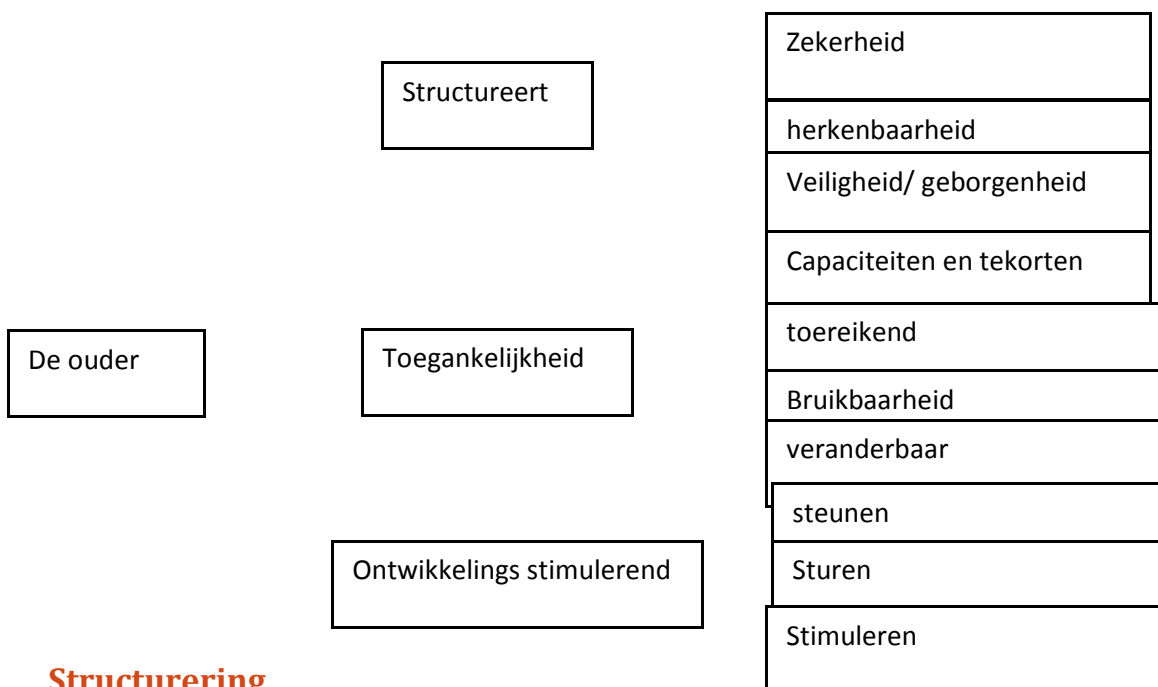
- o Helpen waar het moet, zelf laten doen waar het kan

Voorbeeld: de moeder van George T.

- Autoritatief optreden vraagt:
 - o Tijd en energie (er zijn nooit makkelijke oplossingen,
 - o Standvastigheid
 - o Probleemoplossend vermogen bij conflicten
 - o In Kansarme en multiprobleemgezinnen zien we voornamelijk 2 opvoedingsstijlen.
 - *Verwaarlozing* waarbij de ouders vanuit een preoccupatie voor hun eigen problematiek een desinteresse voor de ontwikkeling van hun kinderen vertonen (vb: casus rob en veerle)
 - *Autoritaire opvoedingsstijl*: waarbij kinderen veelvuldig worden geslagen of geïntimideerd. (vb: casus 1 het gezin Fontaine)

Derde opvoedingstaak: vormgeven van het opvoedingsprogramma.

- Wanneer ouders kinderen krijgen veranderen er fundamentele zaken → verandering van levensstijl
- Indirecte wijze van beïnvloeden (door middel van het hanteren van de situatie waarin het eigenlijke opvoeden plaatsvindt, probeert de ouder bij deze opvoedingstaak de ontwikkeling van het kind te bevorderen)
- Flexibiliteit verwacht en geëist van mensen
- Hedendaagse ouders
- Sfeer, stemming, rust, regelmaat
- Welbevinden van het kind
- Geborgenheid en veiligheid
- Ontwikkelingsruimte
- Een pedagogisch verantwoord opvoedingsprogramma krijgt vorm door 3 belangrijke principes
 - o Het is gestructureerd
 - o Het is toegankelijk
 - o Het is ontwikkelingsstimulerend

Structurering

Het belang van structurering

- Door het aanbieden van een opvoedingsprogramma met een baste identiteit wordt het dagprogramma gestructureerd: duidelijk, herkenbaar en mede daardoor ook veilig en geborgen.
- Een programma is gevuld met steeds dezelfde situatietypes of momenten zodat deze voor het kind herkenbaar zijn.
- Een gestructureerd opvoedingsprogramma moet ook duidelijk zijn. Deze duidelijkheid moet blijken uit ge gestructureerd verloop van het dag- en weekprogramma, uit de communicatie maar vooral uit de regels en grenzen die tijdens het dag- en weekprogramma gesteld worden.
- Verwachtingen

- Het aanbieden van deze ervaring (verwachting) levert voor het jonge kind zekerheid op (omtrend activiteiten, sociale verwachtingen, wijze van communicatie, ...)
- De gebeurtenissen worden voor het kind herkenbaar en deze herkenbaarheid betekent eveneens de zekerheid dat het zo zal gebeuren. Het leven wordt voor het kind voorspelbaar.

Hoe krijgt nu die structurering vorm?

- Bij de vormgeving van een gestructureerde opvoedingssituatie moeten volgende factoren in acht genomen worden:
 - o **Het structuurverlenende klimaat met als onderverdeling:**
 - Ruimtelijke en materiële structuur: netheid, inrichting, licht, kleuren,..
 - Sociale structuren: grenzen van mijn en dijn, afspraken rond respect voor elkaar,..
 - Tijdsstructuur: vaste tijdstippen, dagorde, rooster, ...
 - o **Structuurverlening in situaties:**
 - Aan tafel
 - Bij het spelen
 - In gesprekken
 - In vrijetijdssituaties
 - In werksituatie
 - In lichamelijke contactsituaties (wanneer mag je een ander wel of niet aanraken)
 - o **Structuurverlenend pedagogisch handelen:**
 - Responsiviteit van de ouders
 - o **Structuur in ruimte:** (kan op verschillende manieren)
 - *Prikkels reduceren:* ouders kunnen ervoor zorgen dat ruimtes minder prikkels bevatten (vb: een leeg bureau voor een kind dat zich moeilijk kan concentreren)
 - *Prikkels ordenen:* voor veel kinderen is het belangrijk als prikkels op een vaste manier geordend zijn. Hierdoor lijken ze beter te weten waar ze op moeten letten en hebben ze een beter overzicht. (vb: klaarleggen van kleren in volgorde hoe het kind ze moet aandoen)
 - *Prikkels visueel maken:* ouders kunnen belangrijke prikkels visueel maken zodat het kind kan zien waarop het moet letten. Veel kinderen hebben moeite om de belangrijke prikkels op te pikken uit de grote hoeveelheid info die op hen afkomt. (vb: een tapijt op het terrein om aan te duiden dat hij daar met de autotjes mag spelen)
 - o **Structuren in tijd:** (kan op verschillende manieren)
 - *Kleine, overzichtelijke tijdseenheden:*
 - *Regelmaat:* het aanhouden van vaste tijden voor vaste activiteiten geeft sommige kinderen houvast.
 - *Krachtig signaal:* bij het structureren van tijd kan het ook helpen als er een krachtiger signaal aan het kind wordt gegeven. (vb: lampje aan wanneer kind mag opstaan)
 - o **Het combineren van structurerende maatregelen**
 - Voorbeelden p 74 – 75

Toegankelijkheid

- Ook de inhoud van de situatietypen moet deze ontwikkeling ondersteunen of bevorderen. Dit houdt in dat de activiteiten, regels of sfeer voor het kind naar variatie in aanbod en bruikbaarheid 'toegankelijk' moeten zijn.
- *Veranderbaar:* Naarmate de kinderen ouder worden, moeten zij ook inspraak kunnen krijgen in de vormgeving van opvoedingsprogramma
- Kok: = situatie hanteren : de manier waarop de ouder sturend reageert op specifieke situaties
- Alle ontwikkelingsaspecten
- Leefbaar

Ontwikkelingsstimulerend: sturen, steunen en stimuleren

- **Sturen:**
 - o Een goed opvoedingsprogramma stuurt kinderen bij waar nodig
 - o Ouders moeten duidelijke grenzen stellen
 - o Als ouders niet reageren op storend gedrag, gaan kinderen juist nog meer storend gedrag stellen.
 - o Een opvoedingsprogramma moet dus sturen en leiding geven aan het kind.
- **Steunen:**
 - o Als ouders niet reageren op het positief gedrag van hun kind, gaan kinderen minder positief gedrag stellen

- o In een goed opvoedingsprogramma gaan ouders dan ook op een positievere manier communiceren met hun kind, het kind steunen in zijn ontwikkeling
- **Stimuleren:**
 - o Ze willen van alles weten en uitproberen.
 - o Kinderen die zich veilig en geborgen weten (herkenbaarheid) en aangemoedigd worden en hulp krijgen, durven op verkenning te gaan.
 - o Zo worden ze zelfstandig

Vierde opvoedingstaak: de vormgeving van de opvoedingscontext

Ook bij de vormgeving van deze variabele eist men:

- Gestructureerdheid
- Toegankelijkheid

Structurerings

- **Nieuw samengestelde gezinnen:**